

§ 122. [Riigipiir ja piirilepingud]

Eesti maismaapiir on määratud 1920. aasta 2. veebruari Tartu rahulepinguga ja teiste riikidevaheliste piirilepingutega. Eesti mere- ja õhupiir määratakse rahvusvaheliste konventsioonide alusel.

Eesti riigipiire muutmata lepingute ratifitseerimiseks on nõutav Riigikogu koosseisu kahekolmandikuline häälteenamused.

Rain Liivoja

Ajaloolised tekstid

VAK 1919: § 2 lg 2: Eesti vabariigi piiride lõpulik kindlaksmääramine naabririikidega mannermaa ja mere poolt sünnib rahvusvaheliste lepingute läbi ja tingimustel, mis lepingutes ette nähtakse.

Märkus: Eesti vabariigi maa-ala ulatus mere poolt on tähendatud sellele valitsemise ajutise korrale juurelisatud kaardile nr. 1557.

PS 1920: § 2 lg 2: Eesti piiride kindlaksmääramine sünnib rahvusvaheliste lepingute läbi.

PS 1937: § 102 lg 2: Riigi piire võib muuta ainult Põhiseaduse muutmiseks ettenähtud korras kinnitatud välislepingutega.

Valikkirjandus

Ülle Aaskivi. Tartu rahu (eksi)rännakud meie põhiseaduses. – *Juridica* 2020/9, lk 710–717.

Alexander Lott. The Estonian–Russian Territorial Sea Boundary Delimitation in the Gulf of Finland. – *International Journal of Marine and Coastal Law* 2017/32 (3), lk 484–509.

Lauri Mälksoo. Which Continuity: The Tartu Peace Treaty of 2 February 1920, the Estonian–Russian Border Treaties of 18 May 2005, and the Legal Debate about Estonia's Status in International Law. – *Juridica International* 2005/10, lk 144–149.

Sisukord

- I. Sissejuhatus
- II. Riigipiiri tähendus ja mõiste
- III. Maismaapiir
  - A. Eesti-Läti maismaapiir
  - B. Eesti-Vene maismaapiir
- IV. Merepiir
  - A. Merepiiri kindlaksmääramine
  - B. Eesti ja Soome merepiirid Soome lahel
  - C. Eesti-Läti merepiir
  - D. Eesti-Vene merepiir
- V. Merealade piirid
  - A. Merealapiiride kindlaksmääramine
  - B. Eesti ja Soome majandusvööndite piir
  - C. Eesti ja Rootsi majandusvööndite piir
  - D. Merealapiiride kolmikpunktid
- VI. Riigipiire muutmata lepingute ratifitseerimine

I. Sissejuhatus

- 1 Kommenteeritav paragrahv sedastab Eesti piiri õiguslikud alused ning riigipiiri kindlaksmääramise viisi. § 122 lg 2 kujutab endast erinormi § 121 suhtes, kuivõrd sellega kehtestatakse välislepingute tavapärasest ratifitseerimisest erinev kord.
- 2 Tegemist on ühe Põhiseaduse Assamblees enim vaidlusi põhjustanud PSi sättega.¹ Mitmes assambleele esitatud eelnõus sisaldus üldsätetes paragrahv, milles lisaks Eesti territooriumi jagamatusele puudutati ka riigipiiri kindlaksmääramise korda. Jüri Raidla töögrupi eelnõus viidati seejuures üldiselt rahvusvahelistele lepingutele, kuid Jüri Adamsi töögrupi ja Ando Lepsi eelnõudes mainiti sõnaselgelt ka Tartu rahulepingut Eesti ja Venemaa vahel.²
- 3 Assamblee töö käigus toimus elav arutelu eeskätt selle üle, kas viide Tartu rahulepingule on asjakohane. Osa assamblee liikmetest ja ekspertidest tundis muret, et Tartu rahulepingu mainimine võib raskendada piiriläbirääkimisi Venemaaga.³ Teised tõstasid küsimuse vajadusest mainida ka teisi olemasolevaid lepinguid, eriti Eesti-Läti piirilepingut.⁴ Assamblee liikmete enamus pidas otsesest viidet Tartu rahulepingule siiski vajalikuks – seda peeti oluliseks poliitiliseks sammuks, millega rõhutati Eesti riiklikku järjepidevust.⁵
- 4 Täiendavalt vajab lahendamist küsimus, kas piirilepingutele oleks sobivam viidata PSi üldsätetes või välislepinguid puudutavas peatükis. Kaalukeeleks kujunes siinjuures asjaolu, et viide konkreetsele piirilepingule PSi I peatükis põhjustaks sisemise vastuolu. Nimelt saaks PSi I peatükki muuta üksnes rahvahäätusel, kuid samas uue piirilepingu kui välislepingu sõlmimist rahvahäätusele panna ei saaks.⁶ Seetõttu paigutati piirilepinguid puudutav säte PSi IX peatükki.
- 5 Kolmandaks tuli kehtestada riigipiire muutvate lepingute menetlemise kord. Kõne all oli kaks varianti: kohaldada piirilepingute heakskiitmisele PSi muutmise korda või Riigikogu kvalifitseeritud häälteenamust. Valik langes teise variandi kasuks.

II. Riigipiiri tähendus ja mõiste

- 6 Rahvusvahelise tavaõiguse normide kohaselt, mis on kodifitseeritud nt 1933. a Montevideo konventsioonis⁷, peetakse riigiks üksnes sellist kehandit, millel on alaline elanikkond, määratletud territoorium, valitsus ja võime astuda suhetesse teise riikidega. Riigipiir omab olulist tähendust riigi territooriumi määratlemisel ning on seega riikluse seisukohalt põhimõttelise tähtsusega.
- 7 Samas ei tohi piire riikluse seisukohalt üle tähtsustada. Vaidlused riigipiiride osas on suhteliselt levinud ja tihti äärmiselt teravad. Üldiselt aktsepteeritud on Saksa-Poola vahekohtu 1929. a väljendatud seisukoht, et riigi olemasolu seisukohalt on vajalik territooriumi piisav ühtsus, isegi kui territooriumi piirid ei ole veel täpselt delimiteeritud.⁸ Ka Rahvusvaheline Kohus on merealapiiride õigusliku regulatsiooni kontekstis möödaminnes

¹ Vt nt Ü. Aaskivi. Tartu rahu (eksi)rännakud meie põhiseaduses. – *Juridica* 2020/9, lk 710–717

² Vt V. Peep (toim.). Põhiseadus ja Põhiseaduse Assamblee, lk 1142 (J. Raidla töögrupi eelnõu § 5 lg 2), lk 1170 (J. Adamsi töögrupi eelnõu § 2 lg 2) ja lk 1158 (A. Lepsi eelnõu § 2).

³ Vt nt samas, lk 801 (ekspertide arvamus), lk 805 (S. Sovetnikov) ja lk 962 (ekspertide arvamus).

⁴ Vt nt samas, lk 83 (J. Raidla), lk 117 (T. Käbin), ja lk 549 (ekspertide arvamus).

⁵ Vt samas, lk 961–975 (diskussioon ja hääletus).

⁶ Vt samas, lk 591–597.

⁷ Riikide õiguste ja kohustuste konventsioon, 165 LNTS 19, art 1.

⁸ *Deutsche Continental Gas-Gesellschaft v Polish State* (1929). – 5 Annual Digest 11, lk 15.

nentinud, et rahvusvaheline õigus ei nõua maismaapiiride täielikku delimeeritust ja defineeritust ning et see ei vasta reaalsusele paljudes kohtades ning pika aja vältel.⁹

- 8 PS § 122 käsitleb eraldi maismaapiiri (lg 1 esimene lause) ning mere- ja õhupiiri (lg 2 teine lause). Vahetegu tuleneb sellest, et kui maismaapiiris tuleb põhimõtteliselt alati naaberriikidega sõnaselgelt kokku leppida, siis oma merepiiri määrab riik üldreeglina ühepoolset, võttes arvesse rahvusvahelisest õigusest tulenevad tingimused ja piirangud. Eeskätt tuleb seejuures juhendada 1982. a sõlmitud ÜRO mereõiguse konventsioonist¹⁰, mis tänaseks kajastab paljuski rahvusvahelist tavaõigust.
- 9 Maismaapiir PSi tähenduses hõlmab ka riigipiiri piiriveekogudel. Kuivõrd sellise veepiiri suhtes ei kohaldu rahvusvahelise mereõiguse normid, mis puudutavad näiteks territoriaal-mere välispiiri kehtestamist, toimub riigipiiri kindlaksmääramine siseveekogudel sarnaselt piiri delimeerimisega maismaal. Samas tulenevad rahvusvahelisest õigusest teatavad üldpõhimõtted, mis puudutavad piiriveekogusid – nt laevatatavatel piirijõgedel järgib piir tavaliselt laevatee telgjoont (nn *Thalweg*) ning mittelaevatatavatel jõgedel keskjoont.¹¹
- 10 Õhupiiri eraldi väljatoomine ning selle mainimine koos merepiiriga ei ole vajalik ega põhjendatud. Riikidel ei ole maismaa- ja merepiirist eraldiseisvat õhupiiri, vaid maismaa- ja merepiir piiritlevad ühtlasi riigi õhuruumi. Nii sätestab LennS § 3 lg 1, et Eesti õhuruum on Eesti maa-ala, territoriaal- ja sisevete ning piiriveekogude Eestile kuuluvate osade kohal asuv õhuruum. Teisisõnu on maismaa- ja merepiir kolmedimensioonilised ning piiravad ka riigi õhuruumi horisontaalset ulatust. Seda asjaolu kajastab ka RiPS § 2 lg 1, mille kohaselt on Eesti riigipiir katkematu ja suletud mõtteline joon ning seda mööda kulgev vertikaal-pind, millega piiritletakse Eesti maa-ala, territoriaalmeri, piiriveekogude Eestile kuuluvad osad, maapõu ja õhuruum. Riigi õhuruum ulatub vertikaalselt kuni avakosmoseni. Vastav piir on rahvusvahelis-õiguslikult ebaselge, kuid enamlevinud arusaama kohaselt lõpeb õhuruum umbes 100 km kõrgusel merepinnast (nn von Kármáni joonel), kus õhusõidukid ei saa Maa atmosfääri hõrenemise tõttu enam aerodünaamilise tõstejõu abil lennata.¹²

III. Maismaapiir

A. Eesti-Läti maismaapiir

- 11 Eesti ja Läti sõlmisid esimese lepingu maismaapiiri kindlaksmääramiseks 19.10.1920.¹³ Piirilepingu täiendamiseks ja muutmiseks sõlmiti järgmise kümne aasta jooksul veel kolm lepingut¹⁴, millele lisandus terve rida muid piirirežiimi ja piiriäärseid alasid puudutavaid kokkuleppeid.

⁹ North Sea Continental Shelf (Federal Republic of Germany/Netherlands; Federal Republic of Germany/Denmark), ICJ Reports 1969 p 3, lk 32, lõik 46.

¹⁰ Vt Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni 1982. aasta 10. detsembri mereõiguse konventsiooni ja selle XI osa rakenduskokkuleppega ühinemise seadus, RT II 2005, 16, 48; Välisministeeriumi teadaanne, RT II 2006, 5.

¹¹ Vt Kasikili / Sedudu Island (Botswana/Namibia) [1999] ICJ Reports 1045, lk 1061–1062, lõik 24; Frontier Dispute (Benin/Niger) [2005] ICJ Reports 90, lk 149–150, lõik 144.

¹² Vt nt S. Hobe. Airspace. – Max Planck Encyclopedia of Public International Law. Oxford University Press 2019, lõigud 9–13.

¹³ Конвенция между Эсти и Латвией объ установлении и проведении в натурѣ государственной границы между названными республиками, о правахъ гражданъ одной изъ договаривающихся сторонъ на территории другой и о положеніи недвижимостей, пересѣкаемыхъ пограничной линіей, 19.10.1920, RT 1920, 221/222, 652.

¹⁴ Täiendav Eesti-Läti leping piiriküsimustes, 01.11.1923, RT 1924, 14/15, 8; Protokoll Eesti ja Läti vahel 19. oktoobril 1920. a. Riias sõlmitud konventsiooni riigipiiri ja piiriäärse maariba elanikkude õiguste kohta ja 1. novembril 1923. a. Tallinnas sõlmitud täiendava piirilepingu muutmiseks, RT 1927, 32, 20; Eesti ja Läti vahel piirijoonega poolitatud kinnisvarade likvideerimise tähtaja pikendamise protokoll, 11.03.1929, RT 1929, 28, 183.

- 12 Taasiseseisvumise järel, 20.03.1992 sõlmisid Eesti ja Läti lepingu, millega taastasid nende vahel kuni 16.06.1940 eksisteerinud riigipiiri, võttes aluseks 1920. ja 1930. aastatel sõlmitud lepingud ja muud õigusaktid.¹⁵ Eesti Vabariigi ülemnõukogu ratifitseeris lepingu oma otsusega 12.08.1992 ning leping jõustus 13.09.1993.¹⁶ Eesti ja Läti sõlmisid 31.05.2000 riigipiiri taastamise lepingu juurde lisaprotokoll, millega muutsid piirikaartide ja piirirežiimiga seonduvat.¹⁷ Riigikogu ratifitseeris lisaprotokoll 14.02.2001 ning see jõustus 01.06.2002.¹⁸

B. Eesti-Vene maismaapiir

- 13 Eesti ja Nõukogude Venemaa leppisid oma maismaapiiris kokku 02.02.1920 sõlmitud Tartu rahulepinguga.¹⁹ Lepingu art III lg-s 1 sisaldub piirijoone kirjeldus ja lepingule on lisatud piirikaart.
- 14 Eesti taasiseseisvumise järel, 12.01.1991 sõlmisid Eesti ja Venemaa NFSV oma suhete aluste lepingu.²⁰ Eesti Vabariigi ülemnõukogu otsustas lepingu ratifitseerimise 15.01.1991, kuid leping jõustus Riigi Teataja andmetel päev varem – 14.01.1991.²¹ Lepingu art 6 lg 2 kohaselt tuli Eesti-Vene riigipiiri režiim määrata kindlaks erilepinguga.
- 15 Põhiseaduse Assamblee arutas riigipiiri kindlaksmääramise ja Tartu rahulepinguga seonduvaid küsimusi 1991. a lõpus ja 1992. a alguses korduvalt ja põhjalikult. § 122 lg 1 lõpliku sõnastuse osas, mille kohaselt Eesti maismaapiir on määratud „Tartu rahulepinguga ja teiste riikidevaheliste piirilepingutega“, toimus assamblees hääletus. Hääletuse eel esitas istungi juhataja mainitud sõnastusele järgmise kokkuvõtliku tõlgenduse:

„Ma mõistan teie sõnavõtte selliselt, et assamblee on seisukohal, et olemasolev ... tekst ei piira vastavate läbirääkimiskomisjonide tegevust Venega kokkuleppe leidmisel, kus piir määratakse teisiti, kui ta on määratud 1920. aasta 2. veebruari Tartu rahulepinguga. ... Ma kordan veel kord. Sõnavõttudest selgus, et ka need, kes kaitsevad ... olemasolevat redaktsiooni, on veendunud, et olemasolev redaktsioon ei takista läbirääkimiste pidamist Venega, muutmaks 1920. aasta 2. veebruaril Tartu rahulepinguga määratud piiri.“²²

Istungi juhataja andis assamblee liikmetele võimaluse sellele tõlgendusele vastu vaielda, rõhutades, et tehtud kokkuvõtet on hiljem võimalik kasutada PSi tõlgendamisel. Proteste ei olnud.

- 16 Eesti ja Venemaa esindajad alustasid riigipiiri osas läbirääkimisi 1992. aastal. Maismaapiiri ja merepiiri lepingute tekstides jõuti kokkuleppele 1996. aasta oktoobris ning delegatsioonide asejuhid parafeerisid tekstid 25.10.1996. Lepingutele oli plaanitud alla kirjutada OSCE tippkohtumisel Lissabonis 1996. a detsembris, kuid see jäi seoses Venemaa vastuseisuga ära. Lepingute tehniliselt viimistletud eelnõud koos lisamaterjalidega parafeeriti uuesti delegatsioonide juhtide tasemel 05.03.1999. Välisministrid kirjutasid lepingutele alla 18.05.2005.

¹⁵ Eesti Vabariigi ja Läti Vabariigi vahelise riigipiiri taastamise leping, RT II 1994, 27, 104; 2001, 5, 27.

¹⁶ Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus Eesti Vabariigi ja Läti Vabariigi vahelise riigipiiri taastamise lepingu ratifitseerimise kohta, RT 1992, 33, 424; Välisministeeriumi teadaanne, RT II 1994, 18.

¹⁷ Lisaprotokoll Eesti Vabariigi ja Läti Vabariigi vahelise riigipiiri taastamise lepingu juurde, RT II 2001, 5, 27.

¹⁸ Eesti Vabariigi ja Läti Vabariigi vahelise riigipiiri taastamise lepingu lisaprotokoll ratifitseerimise seadus, RT II 2001, 5, 27.

¹⁹ Rahuleping Eesti ja Venemaa vahel, RT 1920, 24/25, 94.

²⁰ Vene Nõukogude Föderatiivse Sotsialistliku Vabariigi ja Eesti Vabariigi riikidevaheliste suhete aluste leping, RT 1991, 2, 19.

²¹ Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsus Vene Nõukogude Föderatiivse Sotsialistliku Vabariigi ja Eesti Vabariigi riikidevaheliste suhete aluste lepingu ratifitseerimise kohta, RT 1991, 2, 18; Välisministeeriumi teadaanne, RT II 1994, 18.

²² Vt V. Peep (toim.). Põhiseadus ja Põhiseaduse Assamblee, lk 974 (istungi juhataja – ilmselt T. Anton).

- 17 Valitsus esitas piirilepingud 30.05.2005 Riigikogule ratifitseerimiseks. Ratifitseerimiseaduse menetlemise käigus tõusis päevakorrale küsimus uute piirilepingute mõjust Tartu rahulepingule. Tartu rahulepingus ei määrata kindlaks üksnes riigipiiri, vaid lepinguga „tunnustab Venemaa ilmtingimata Eesti riigi rippumatust ja iseseisvust, loobudes vaba-tahtlikult ning igaveseks ajaks kõigist suverään-õigustest“ (art II).
- 18 Vältimaks tõlgendust, mille kohaselt kaotas Tartu rahuleping uute piirilepingute sõlmimisega oma tähenduse ja õigusjõu, võttis Riigikogu 20.06.2005 ratifitseerimiseaduse vastu järgmise preambuliga:
- „Lähtudes 1918. aasta 24. veebruaril välja kuulutatud Eesti Vabariigi õiguslikust järjepidevusest, nii nagu see on sätestatud Eesti Vabariigi põhiseaduses, Eesti Vabariigi Ülemnõukogu 1991. aasta 20. augusti otsusest „Eesti riiklikust iseseisvusest“ ja Riigikogu 1992. aasta 7. oktoobri deklaratsioonist „Põhiseadusliku riigivõimu taastamisest“ ning silmas pidades, et käesoleva seaduse §-s 1 nimetatud leping muudab kooskõlas Eesti Vabariigi põhiseaduse §-ga 122 osaliselt 1920. aasta 2. veebruari Tartu rahulepingu artikli III lõikes 1 määratud riigipiiri joont, ei mõjuta ülejäänud lepingut ega määrata piirilepingutega mitte-seotud kahepoolsete küsimuste käsitlemist ...“.²³
- 19 Õiguskirjanduses on asutud seisukohale, et kõnealuse preambuli näol oli tegemist ratifitseerimisel tehtava deklaratsiooniga²⁴, mis ei omanud üksnes riigisisest tähendust, vaid oli suunatud Venemaa Föderatsioonile kui teisele lepingupoolele.²⁵ Venemaa oleks võinud sellele vastata oma deklaratsiooniga, määratledes nii oma positsiooni Eesti rahvusvahelis-õigusliku identiteedi suhtes.²⁶ Venemaa seda aga ei teinud, mida on tõlgendatud selliselt, et piirilepinguga ei soovinud Venemaa mitte üksnes kindlaks määrata riikidevahelist piiri, vaid kinnistada Eesti õiguslikku järjepidevust eitavat arvamust.²⁷
- 20 Ratifitseerimiseaduse preambuli lugemine deklaratsiooniks rahvusvaheliste lepingute õiguse tähenduses on kaheldav. Esiteks, nagu eespool rõhutatud, tuleb rahvusvahelise õiguse mõttes lepingu ratifitseerimiseks lugeda ratifitseerimiskirja vormistamist ja teisele lepinguosalisele üleandmist (vt § 121 komm. 17–25). Eesti-Vene piirilepingu puhul ilmnes kiiresti, et Venemaa ei kavatsenud lepingut ratifitseerida. Seega jäi ka Eesti ratifitseerimiskiri Venemaale üle andmata. Deklaratsiooni rahvusvahelise lepingu suhtes saab teha selle allkirjutamisel ja ratifitseerimisel. Rahvusvahelise õiguse tähenduses piirilepingu ratifitseerimist Eesti poolt ei toimunud, mistõttu ei olnud võimalik ka rahvusvahelise õiguse mõttes deklaratsiooni tegemine. Teiseks, preambuli lugemine deklaratsiooniks on vaieldav isegi juhul, kui lugeda parlamentaarset kinnitamist rahvusvahelise ratifitseerimisprotsessi osaks. Nimelt on Riigikogu kujundanud praktika, mille kohaselt välislepingu suhtes deklaratsiooni tegemist käsitletakse sõnaselgelt ratifitseerimise seaduse sisulistes sätetes, näiteks kasutades sõnastust „ratifitseerida ... leping, tehes järgmine deklaratsioon“. Seega võib väita, et Eesti-Vene piirilepingute ratifitseerimise seaduse vaidlusi tekitanud osa ei olnud sõnastatud selge eesmärgiga teha rahvusvaheliste lepingute õiguse kohane deklaratsioon.

²³ Eesti Vabariigi ja Vene Föderatsiooni vahelise Eesti-Vene riigipiiri lepingu ning Eesti Vabariigi ja Vene Föderatsiooni vahelise Narva ja Soome lahe merealade piiritlemise lepingu ratifitseerimise seadus, RT II 2005, 18, 59.

²⁴ Deklaratsiooni mõiste osas vt eespool § 122 komm. 33–35.

²⁵ L. Mälksoo jt. – PSKV, PS § 122 komm. 7.

²⁶ Samas.

²⁷ L. Mälksoo. Which Continuity: The Tartu Peace Treaty of 2 February 1920, the Estonian–Russian Border Treaties of 18 May 2005, and the Legal Debate about Estonia’s Status in International Law. – *Juridica International* 2005/10, lk 144–149; L. Mälksoo jt. – PSKV, PS § 122 komm. 7.

- 21 Pärast piirilepingute ratifitseerimise seaduse vastuvõtmist teatas Venemaa, et ei kavatseda saada lepingute osalisriigiks. Sellega vabanes Venemaa Viini lepingute õiguse konventsiooni art-st 18 tulenevast kohustusest hoiduda lepingu mõtte ja eesmärgiga vastuolus olevatest toimingutest (vt ka § 121 komm. 39). Lepingute jõustamise protsess sellega peatus.
- 22 Eesti ja Venemaa taasalustasid konsultatsioone piirilepingute sõlmimise osas 2013. a. Nii maismaapiiri kui merepiiri lepingu preambulisse lisati lõik, mille kohaselt lepinguosalistel puuduvad üksteise suhtes territoriaalsed nõudmised. Maismaapiiri lepingut täiendati ka sättega, mille kohaselt leping käsitleb üksnes riigipiiri puudutavaid küsimusi. Välisministrid kirjutasid uuendatud lepingutele alla 18.02.2014, kuid need ootavad siiani ratifitseerimist mõlema riigi poolt.
- 23 Eesti-Vene piiriläbirääkimiste käigus on korduvalt tõstatatud küsimus Tartu rahulepinguga kindlaks määratud riigipiiri muutmise põhiseaduspärasusest. Näiteks 2005. aastal pöördusid kolm isikut Riigikohtu poole taotlusega kontrollida 20.06.2005 vastu võetud piirilepingute ratifitseerimise seaduse vastavust PSile. Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium jättis taotlused kaebeõiguse puudumise tõttu läbi vaatamata.²⁸
- 24 Õiguskantsler seevastu on piirilepingute põhiseaduspärasust korduvalt kontrollinud ning jõudnud järeldusele, et need on PSiga kooskõlas.²⁹
- 25 Selline järeldus on toetav nii PSi grammatilise, süstemaatilise kui ka ajaloolise tõlgendusega. Esiteks, § 122 lg 1 esimese lause sõnastus viitab ühtemoodi nii Tartu rahulepingule kui teistele rahvusvahelistele lepingutele, andmata selget prioriteeti Tartu rahulepingus kokku lepitud piirijoonele. Selline sõnastus tähendab sisuliselt seda, et vastuolud Tartu rahulepingu ja teiste piirilepingute vahel tuleb lahendada vastavalt rahvusvahelisele õigusele (vt allpool komm. 26–28). Teiseks, PS § 121 p 1 ja § 122 lg 2 näevad selgelt ette võimaluse riigipiiri muuta, kehtestades sellele üksnes teatavad menetluslikud nõuded. Kolmandaks, Põhiseaduse Assamblee poolt sättele selgelt antud tõlgendus (vt eespool komm. 15) kinnitab, et PSi väljatöötamise käigus peeti piiri muutmist Venemaaga uue piirilepingu aluse võimalikuks ja põhiseaduspäraseks arenguks.
- 26 Suhet Tartu rahulepingu ja uue maismaapiiri lepingu vahel reguleerib rahvusvaheline õigus. Keskset tähendust omab siin rahvusvahelise tavaõiguse norm, mida kajastab Viini rahvusvaheliste lepingute õiguse konventsiooni art 30. Mainitud artikli lg 3 puudutab olukorda, kus samad riigid on ühes ja samas küsimuses sõlminud mitu järjestikust lepingut. Kui eelneva lepingu kehtivus ei ole lõppenud või seda ei ole peatatud vastavalt konventsiooni art-le 59, kohaldatakse eelnevat lepingut ainult sel määral, kuivõrd selle sätted on ühildatavad (ingl/pr *compatible*) järgneva lepingu sätetega.
- 27 Tartu rahulepingu sätetel, mis käsitlevad Eesti sõltumatust ja iseseisvust (art II) ning mitmeid muid küsimusi (art IV–XII), ei ole puutumust uute piirilepingutega, mis lahendavad üksnes riigipiiri kulgemise küsimuse. Seega on selles osas Tartu rahuleping ja uued piirilepingud sõlmitud erinevates küsimustes ning Viini konventsiooni art-s 30 toodud reegel ei kohaldu. Vastavate Tartu rahulepingu sätete kehtivust uued piirilepingud seega ei mõjuta.

²⁸ PJKm 08.09.2005, 3-4-1-12-05.

²⁹ Õiguskantsleri seisukoht, 20.03.2013, kiri nr 14-1/130376/1301338; Õiguskantsleri seisukoht riigipiiri lepingu põhiseaduspärasuse kohta, 14.05.2015, kiri nr 16-4/150576/1502141; Õiguskantsleri seisukoht Eesti-Vene riigipiiri lepingute põhiseaduspärasuse kohta, 29.09.2015, kiri nr 6-7/151101/1504153.

- 28 Viini konventsiooni art 30 kohaldub aga Tartu rahulepingu art III ja uute piirilepingute vahekorrale. Seega saab Tartu rahulepingu art III lg 1, mis puudutab piirijoont, kohaldada üksnes niivõrd, kui võrd see on ühildatav uue piirilepinguga. Et Tartu rahulepingu ja uue maismaapiiri lepingu kohane riigipiir langevad umbes 17 kilomeetri ulatuses kokku³⁰, on ka Tartu rahulepingu art III selles osas jätkuvalt kohaldatav.

IV. Merepiir

A. Merepiiri kindlaksmääramine

- 29 Merepiir on täpsemini riigi territoriaalmere välispiir, mis määratakse põhiosas kindlaks territoriaalmere laiuse määramisega. Mereõiguse konventsiooni art 4 kohaselt on territoriaalmere välispiir joon, mille iga punkt asub lähimast lähtejoone punktist (vt allpool komm. 31) territoriaalmere laiusega võrdsel kaugusel.
- 30 Kuni 20. sajandi keskpaigani aktsepteeriti territoriaalmere maksimaalse laiusega kolme meremiili (nn kahurikuuli reegel). Vaidlused sellest laiemate territoriaalvete kehtestamise osas leidsid lahenduse mereõiguse konventsiooni sõlmimisega. Konventsiooni art 3 kohaselt on rannikuriigil õigus kehtestada oma territoriaalmere laiuseks 12 meremiili mõõdetuna konventsiooni kohaselt määratud lähtejoonest. Kuigi mereõiguse konventsioon jõustus formaalselt alles 1994. a ning Eesti ühines sellega 2005. a, oli kõnealune norm Eesti taasiseseisvumise ajaks üldiselt tunnustatud. Nii kehtestaski Riigikogu 9. aprillil 1993. a jõustunud MPS §-ga 6 Eesti territoriaalmere laiuseks 12 meremiili. MPS § 6 kohaselt võib Eesti territoriaalmere laiuse osas teha erandeid, lähtudes rahvusvahelistest konventsioonidest ja lepingutest naaberriikidega. Sisuliselt tähendab see võimalust kehtestada teatud lõikudes territoriaalmeri laiusega vähem kui 12 meremiili (vt selle kohta ka allpool komm. 34).
- 31 Territoriaalmere ja teiste merealade laiust mõõdetakse rahvusvahelise mereõiguse kohaselt kehtestatud lähtejoonest. Mereõiguse konventsiooni art 5 kohaselt on standardlähetejooneks madalaim mõõnajoon piki rannikut. Kui aga rannajoon on tugevasti liigestatud või kui ranniku vahetus naabruses on piki rannikut kulgev saarteahelik, lubab konventsiooni art 7 lg 1 kasutada ka sobivaid punkte ühendavat sirget lähetejoont. Sama artikkel kehtestab rea tingimusi sirge lähetejoone tõmbamiseks. Eesti kasutab sirget lähetejoont: MPS § 3 lg 1 loeb lähetejooneks mõttelist joont, mis madalvee puhul ühendab omavahel maismaa, saarte, laidude, kaljude ja veest väljaulatuvate üksikute kivide rannikust kõige kaugemal asuvaid punkte. Eesti lähetejoone punktid on toodud MPSi lisas 1.
- 32 Vastastikku asetsevate või külgnevate rannikutega riikide vahel tõusetub merealade piiridega seonduvalt küsimusi, mis tuleb lahendada kahe- või mõnepoolsete lepingutega. Lepinguid, millega määratakse kindlaks territoriaalmere välispiir, st PSi mõistes merepiir, PS § 122 lg 1 teine lause otseselt ei maini. Samas ei ole kahtlust, et välislepingud, millega muudetakse merepiiri, tuleb PS § 121 p 1 kohaselt Riigikogus ratifitseerida ning § 122 lg 2 kohaselt on ratifitseerimiseks vajalik Riigikogu koosseisu kahekolmandikuline häälteenamus.

³⁰ Seaduseelnõu 660 SE. Eesti Vabariigi ja Vene Föderatsiooni vahelise Eesti-Vene riigipiiri lepingu ning Eesti Vabariigi ja Vene Föderatsiooni vahelise Narva ja Soome lahe merealade piiritlemise lepingu ratifitseerimise seadus. Seletuskiri, alajaotus 2.1.

B. Eesti ja Soome merepiirid Soome lahel

- 33 Mõningate välislepingute puhul võib olla vaieldav, kas sellega muudetakse merepiiri. See küsimus tõusetub seoses Eesti ja Soome merepiiride kulgemisega Soome lahel. Teise maailmasõja eel ei olnud Eesti ja Soome oma merealade piirides kokku leppinud.³¹ Taasiseseisvumise järel tõusid merealade piirid teravamalt päevakorrade seetõttu, et muutunud rahvusvaheline õigus möönis riikide õigust kehtestada 12 meremiili laiune territoriaalmeri. Soome lahe laius selle kõige kitsamas punktis, mõõdetuna kaasaegse mereõiguse kohaselt määratud lähtejoontest, on ligikaudu 17 meremiili ning umbes 100 meremiili pikkusel lõigul on lahe laius alla 24 meremiili.³² Mainitud merealal, mida õiguskirjanduses on nimetatud Viru väinaks³³, puutuksid Eesti ja Soome maksimaalse laiusega territoriaalmeri vööndid kokku. Mereõiguse konventsiooni art 15 kohaselt saaksid Eesti ja Soome sellistes tingimustes kehtestada territoriaalmeri kuni Soome lahe keskjooneni. Selle tulemusena kulgeks mereteel Leningradi oblasti rannikuvetest Läänemere keskosasse Eesti või Soome territoriaalmeri kaudu.
- 34 Niisuguse olukorra vältimiseks sõlmisid Eesti ja Soome 06.04.1993 ja 04.05.1994 vahetatud nootidega kokkuleppe, mille kohaselt piirasid mõlemad riigid oma territoriaalmeri laiust selliselt, et nende välispiirid ei oleks Soome lahe keskjoonele lähemal kui kolm meremiili.³⁴ Seega on Soome lahel vähemalt 6 meremiili laiune vöönd, mis ei ole ei Eesti ega Soome territoriaalmeri osa. Leping jõustus 31.07.1995.³⁵ Andmed lepingu Riigikogus ratifitseerimise kohta puuduvad, vaatamata sellele, et kokkulepe mõjutas otseselt Eesti territoriaalmeri välispiiri paiknemist.
- 35 Asjade niisugune käik on ehk põhjendatav sellega, et kokkuleppega ei määratud üheselt kindlaks Eesti ja Soome vahelist riigipiiri, vaid võeti 12-kuulise etteteatamisega ülesõeldav kohustus määrata merepiir riigisisese õigusaktiga kokkuleppe tingimuste kohaselt. Kõnesolevaks riigisiseseks õigusaktiks on MPS, mille lisas 2 määratletakse Eesti territoriaalmeri välispiir kooskõlas Soomega kokkulepituga. Samas ei saa jätta märkimata asjaolu, et MPSi vastuvõtmine toimus Riigikogu lihthälteenamusega, kuid riigipiiri muutva välislepingu vastuvõtmiseks on vajalik kvalifitseeritud hälteenamus. Sellise lahenduse kooskõla PSi mõttega on kaheldav.
- 36 2005. a tegid neli Eesti ühiskonnategelast ettepaneku Soomega sõlmitud kokkuleppe üles öelda ning suurendada territoriaalmeri ulatust jooneni, milleni Eesti territoriaalveed rahvusvahelise õiguse kohaselt võiks ulatuda.³⁶ See ettepanek oli eeskätt motiveeritud Vene-Saksa gaasijuhtme rajamisega kaasnevatest julgeoleku- ja keskkonnanriskidest. Samas võib Eesti ja Soome territoriaalmeri laiendamise Soome lahe keskjooneni endaga kaasa tuua Viru väina suhtes rahvusvaheliste väinade regulatsiooni kohaldamise, millega kaasnevad omaette julgeoleku- ja meresõiduohutuse riskid.³⁷

³¹ Vt A. Lott. *The Estonian Straits: Exceptions to the Strait Regime of Innocent or Transit Passage*. Brill 2018, lk 52.

³² Samas, lk 135.

³³ Samas, eriti lk 135–138.

³⁴ Eesti Vabariigi ja Soome Vabariigi vaheline territoriaalmeri laiust käsitlev kokkulepe, RT II 1996, 32, 117.

³⁵ Vt Exchange of notes constituting an agreement on the procedure to be followed in the modification of the limits of the territorial waters in the Gulf of Finland, 1887 UNTS 224.

³⁶ H. Aasmäe, I. Gräzin, H. Lindpere ja J. Parts. Eesti merepiiri tuleb nihutada. – Eesti Päevaleht, 28.12.2005.

³⁷ Vt A. Lott. *The Estonian Straits: Exceptions to the Strait Regime of Innocent or Transit Passage*, eriti lk 149–157.

C. Eesti-Läti merepiir

- 37 Erinevalt Eesti-Läti maapiirist, mis oli 1920. aastatel kindlaks määratud ning mis oli võimalik taastada, tuli Eesti ja Läti merealade piiride delimiteerimiseks pidada taas-iseseisvumise järel sisulisi läbirääkimisi. Läbirääkimiste tulemusena sõlmisid Eesti ja Läti 12.07.1996 lepingu merepiiri kehtestamisest Liivi lahes, Kura kurgus ja Läänemeres.³⁸ Riigikogu ratifitseeris lepingu 22.08.1996 ning see jõustus 10.10.1996.³⁹

D. Eesti-Vene merepiir

- 38 Sarnaselt maismaapiiriga leppisid Eesti ja Venemaa läbirääkimiskomisjonid merepiirides kokku juba 1996. aastal. Merepiiri lepingu parafeerimine, allkirjastamine ja ratifitseerimine toimus paralleelselt maapiiri lepinguga (vt eespool komm. 14–20). Eesti-Vene merepiiri lõpp-punkt asub Eesti, Venemaa ja Soome merealade piirijoonte kokkupuutepunktis ja tuleb kindlaks määrata eraldi kolmepoolse kokkuleppega (vt merepiiri lepingu art 1 lg 2).

V. Merealade piirid

A. Merealapiiride kindlaksmääramine

- 39 Kuigi PS § 122 seda otseselt ei maini, tuleb rahvusvahelisest õigusest juhindudes kindlaks määrata ka teiste merealade, eeskätt majandusvööndi piirid. Mereõiguse konventsiooni art 55 kohaselt on majandusvöönd väljaspool territoriaalmerd asuv ja sellega külgnev mereala, mille kohta kehtib konventsiooni V osas ettenähtud õiguslik erikord. Majandusvööndis on rannikuriigil teatavad suveräänsed õigused ja jurisdiktsioon loodusressursside, mereuuringute, keskkonnakaitse ja tehissaarte üle; teistel riikidel on õigus laeva- ja lennuliikluseks ning veealuste kaablite ja torujuhtmete paigaldamiseks. Eesti majandusvööndit reguleeritakse MVSiga.
- 40 Mereõiguse konventsiooni art-st 57 tulenevalt võib territoriaalvööndi laiuseks lähtejoonest mõõdetuna olla kuni 200 meremiili. Eesti majandusvööndi ja mandrilava välispiiri punktide koordinaadid kehtestatakse MPSi lisa 3.
- 41 Mereõiguse konventsiooni art 74 kohaselt määratakse vastastikku asetsevate või külgnevate rannikutega riikide majandusvööndite piirid kindlaks nende vaheliste lepingutega. Mainitud põhimõtet sedastavad ka MVS § 3 ja MPS § 7 ning viimase lisa 3 mainib sõnaselgelt vajadust majandusvööndi ja mandrilava välispiiri punktide koordinaate Läti ja Venemaaga sõlmitavate lepingute valguses muuta.
- 42 MVS § 3 nõuab majandusvööndi välispiiri kindlaks määravate lepingute ratifitseerimist Riigikogus. Seega näeb MVS ette seadusandja kaasamise välislepingute jõustamisse, mida PS §-s 121 otsesõnu ei mainita. Samas võib vastavate välislepingute ratifitseerimise nõue tuleneda PS § 121 p-st 5, kui leping ise näeb ette selle ratifitseerimise, või p-st 1, kui leping reguleerib samal ajal merepiiri.

³⁸ Eesti Vabariigi ja Läti Vabariigi vaheline leping merepiiri kehtestamisest Liivi lahes, Kura kurgus ja Läänemeres, RT II 1996, 29, 103.

³⁹ Eesti Vabariigi ja Läti Vabariigi vahelise lepingu „Merepiiri kehtestamisest Liivi lahes, Kura kurgus ja Läänemeres“ ratifitseerimise seadus, RT II 1996, 29, 103; vt ka VIII Riigikogu, Riigikogu erakorraline istungjärk, 22.08.1996, 10:00. Stenogramm; Välisministeeriumi teadaanne, RT II 1996, 40.

B. Eesti ja Soome majandusvööndite piir

- 43 Eesti ja Soome majandusvööndite piirid määratleti ajutiselt PSi vastuvõtmise eel. Nimelt leppisid Eesti ja Soome 09.01.1992 nootide vahetamise teel kokku teatavate Soome ja Nõukogude Liidu vaheliste rahvusvaheliste lepingute ajutises kohaldamises Soome ja Eesti vahel.⁴⁰ Nende lepingute hulgas oli neli kokkulepet, mis puudutasid merealasad.⁴¹ Lepingute ajutine kohaldamine pidi kestma kuni uute Eesti ja Soome vaheliste lepingute sõlmimiseni, kuid mitte kauem kui kaks aastat. Kuna Eesti ja Soome ei olnud selle aja jooksul merealapiire puudutavat lepingut sõlminud, pikendati ajutist kohaldamist veel kahe aasta võrra.⁴²
- 44 Eesti ja Soome sõlmisid 18.10.1996 uue lepingu merealapiirist Eesti majandusvööndi ning Soome mandrilava ja kalandusvööndi vahel.⁴³ Lepinguga võeti sisuliselt üle Soome ja NSVLi vahel kokku lepitud merealapiiri punktid Soome lahel ja Läänemere põhjaosas.⁴⁴ Riigikogu ratifitseeris lepingu 18.12.1996 ning see jõustus 07.01.1997⁴⁵, lõpetades Soome-NSVLi merealapiiride lepingute ajutise kohaldamise.
- 45 Eesti-Soome merealapiiride lepingu ratifitseerimise seaduse seletuskirjas märgiti, et leping „ei muuda Eesti territoriaalmere piiri (riigipiiri)“.⁴⁶ Seetõttu ei kohaldatud seaduse vastuvõtmisel PS § 122 lg 2 kohast kvalifitseeritud häälteenamust. Sellise lähenemisviisi õiguspärasus on kaheldav. Lepingu seletuskirjas sedastatakse, et merealapiiri määramisel võeti aluseks keskjoone põhimõte.⁴⁷ Seega on merealapiiri puhul tegemist mitte üksnes Eesti majandusvööndi ning Soome mandrilava ja kalandusvööndi vahelise piiriga, vaid ka joonega, milleni Eesti võiks oma territoriaalmere välispiiri laiendada kohtades, kus Soome laht on kitsam kui 24 meremiili (vt eespool komm. 31). Seetõttu võib väita, et lepingu ratifitseerimisele Riigikogus oleks tulnud kohaldada § 122 lg-s 2 mainitud häälteenamuse nõuet.⁴⁸

⁴⁰ Agreement on the Provisional Application of Some Treaties between Finland and the Soviet Union in the Relations between Finland and Estonia, 09.01.1992, Suomen säädöskokoelman sopimussarja 32/1992; vt ka M. Koskenniemi, M. Lehto. Finland the Law of the Sea. – T. Treves, L. Pineschi (toim.). The Law of the Sea: The European Union and Its Member States. Nijhoff 1997, lk 135; E. Franckx. Maritime Boundaries in the Baltic Sea: Post-1991 Developments. – Georgia Journal of International & Comparative Law 2000/28, lk 262–263.

⁴¹ NSV Liidu valitsuse ja Soome Vabariigi valitsuse kokkulepe Soome lahe merevete ja kontinentaalselvi piiride kohta, 20.05.1965, 566 UNTS 31; NSV Liidu valitsuse ja Soome Vabariigi valitsuse kokkulepe Nõukogude Liidu ja Soome vahelise kontinentaalselvi piiri kohta Balti mere kirdeosas, 05.05.1967, 640 UNTS 111; NSV Liidu valitsuse ja Soome Vabariigi valitsuse kokkulepe Nõukogude Liidu ja Soome jurisdiktsiooni piirkondade piiritlemise kohta kalapüügi alal Soome lahes ja Läänemere kirdeosas, 25.02.1980, 1227 UNTS 3; NSV Liidu valitsuse ja Soome Vabariigi valitsuse kokkulepe Nõukogude Liidu ja Soome jurisdiktsiooni piirkondade piiritlemise kohta kalapüügi alal Soome lahes ja Läänemere kirdeosas, 05.02.1985, 1457 UNTS 257.

⁴² Nootide vahetamine, 09.01.1992, Suomen säädöskokoelman sopimussarja 32/1992; Vabariigi Valitsuse 29. detsembri 1994. a korraldus nr 1111-k, RT II 1995, 2, 8 [leping RT-s avaldamata]; vt ka M. Koskenniemi, M. Lehto. Finland the Law of the Sea, lk 135.

⁴³ Leping Eesti Vabariigi ja Soome Vabariigi vahel merealapiirist Soome lahel ja Läänemere põhjaosas, RT II 1996, 42, 173.

⁴⁴ E. Franckx. Maritime Boundaries in the Baltic Sea: Post-1991 Developments, lk 263 ja joonealune viide 62.

⁴⁵ Eesti Vabariigi ja Soome Vabariigi vahel sõlmitud Soome lahel ja Läänemere põhjaosas paikneva merealapiiri lepingu ratifitseerimise seadus, RT II 1996, 42, 173; Välisministeeriumi teadaanne, RT II 1997, 4.

⁴⁶ 454 SE. Eesti Vabariigi ja Soome Vabariigi vahel sõlmitud Soome lahel ja Läänemere põhjaosas paikneva merealapiiri lepingu ratifitseerimise seadus. Seletuskiri, lk 2.

⁴⁷ Samas, lk 1

⁴⁸ Vrd L. Mälksoo jt. – PSKV, PS § 122 komm. 10.

C. Eesti ja Rootsi majandusvööndite piir

- 46 Eesti ja Rootsi vaheline merealapiiride kokkulepe sõlmiti 02.11.1998.⁴⁹ Lepingus määratletud merealapiiri aluseks oli Rootsi ja NSVLi vahel 1988. aastal kokku lepitud piirijoon⁵⁰, mida kajastas ka selleks ajaks juba vastu võetud MPS.⁵¹ Riigikogu ratifitseeris lepingu 30.05.2000 ning see jõustus 26.07.2000.⁵²

D. Merealapiiride kolmikpunktid

- 47 Eesti on sõlminud ka kaks välislepingut nn kolmikpunktide määramiseks, kus kohtuvad kolme riigi merealapiirid. Eesti, Läti ja Rootsi vaheline merealapiiride kokkupuutepunkti leping sõlmiti 30.04.1997.⁵³ Riigikogu ratifitseeris lepingu 03.12.1997 ning see jõustus 20.02.1998.⁵⁴ Eesti, Soome ja Rootsi vaheline analoogiline leping sõlmiti 16.01.2001.⁵⁵ Riigikogu ratifitseeris lepingu 16.05.2001 ning see jõustus 12.08.2001.⁵⁶

VI. Riigipiire muutvate lepingute ratifitseerimine

- 48 Riigipiire muutvate välislepingute Riigikogus ratifitseerimise nõue tuleneb PS § 121 p-st 1. PS § 122 kehtestab selliste välislepingute ratifitseerimisele Riigikogu koosseisu kahekolmandikulise häälteenamuse nõude. Merealade lähtejoont ja territoriaal mere välispiiri kindlaks määravate seaduste vastuvõtmisel tuleks kohaldada sama kvalifitseeritud häälteenamuse nõuet, kuivõrd sisuliselt on tegemist Eesti riigipiiri muutmisega § 122 lg 1 teise lause kohaselt.⁵⁷
- 49 Nagu eelnevalt mainitud, ei puuduta § 122 lepinguid, millega määratletakse teiste merealade, sh majandusvööndi või mandrilava piirid. Kuigi sellised lepingud puudutavad suveräänsete õiguste teostamist, ei ole neile praktikas kohaldatud § 122 lg-s 2 mainitud kõrgendatud häälteenamuse nõuet ning vastavad ratifitseerimise seadused on vastu võetud lihthäälteenamusega.

⁴⁹ Kokkulepe Eesti Vabariigi valitsuse ja Rootsi Kuningriigi valitsuse vahel merealapiirist Läänemeres, RT II 2000, 14, 85.

⁵⁰ Rootsi Kuningriigi valitsuse ja NSV Liidu valitsuse kokkulepe kontinentaalselfi ning Rootsi kalapüügi ala ja Nõukogude majandusvööndi piiritlemise kohta Läänemeres, 1557 UNTS 275.

⁵¹ 367 SE I. Kokkulepe Eesti Vabariigi valitsuse ja Rootsi Kuningriigi valitsuse vahel merealapiirist Läänemeres ratifitseerimise seadus. Seletuskiri.

⁵² Kokkulepe Eesti Vabariigi valitsuse ja Rootsi Kuningriigi valitsuse vahel merealapiirist Läänemeres ratifitseerimise seadus, RT II 2000, 14, 85; Välisministeeriumi teadaanne, RT II 2000, 20.

⁵³ Kokkulepe Eesti Vabariigi valitsuse, Läti Vabariigi valitsuse ja Rootsi Kuningriigi valitsuse vahel merealapiiride kokkupuutepunktist Läänemeres, RT II 1997, 19, 89; 49, 129.

⁵⁴ Eesti Vabariigi valitsuse, Läti Vabariigi valitsuse ja Rootsi Kuningriigi valitsuse vahelise kokkuleppe merealapiiride kokkupuutepunkti kohta Läänemeres ratifitseerimise seadus, RT II 1997, 49, 129; Välisministeeriumi teadaanne, RT II 1998.

⁵⁵ Eesti Vabariigi valitsuse, Soome Vabariigi valitsuse ja Rootsi Kuningriigi valitsuse kokkuleppe merealapiiride kokkupuutepunkti kohta Läänemeres, RT II 2001, 17, 80.

⁵⁶ Eesti Vabariigi valitsuse, Soome Vabariigi valitsuse ja Rootsi Kuningriigi valitsuse kokkuleppe merealapiiride kokkupuutepunkti kohta Läänemeres ratifitseerimise seadus, RT II 2001, 17, 80; Välisministeeriumi teadaanne, RT II 2001, 24.

⁵⁷ Vrd L. Mälksoo jt. – PSKV, PS § 122 komm. 13.